

Vánoční pověry a obyčeje

PRAVEM se říká, že vánoce jsou svátky nejradostnější a nejpoetičtější. Není pochyby, že mnoho kouzla dostalo se vánočním v očí věřícího křesťana tou okolností, že církev v ty dny oslavuje výročí narození Ježíšova. — Jak známo, nebývalo tomu tak vždycky. Evangelia totiž neudávají den, kdy se Ježíš narodil. V prvních stoletích křesťanských oslavována velká památka Ježíšova narození spolu s upomínkou na příchod králů-mudrých od východu do Betlema i na křest Ježíšův v řece Jordáně — dne 6. ledna. Teprve v polovině čtvrtého století ustanoveno výročí narození Ježíšova oslavovati dne 25. prosince. V ten den totiž Římané oslavovali narození Boha, jehož obraz v podobě nově narozeného dítěte byl v slavných radostných průvodech nosen po městě za volání: *Evoc Baechus!* Též dne oslavováno bylo i narození boha Mithry, totožného se sluncem, jehož účta se z východu v prvých stoletích křesťanských silně rozšířila i na západě, v samém věném městě Říma. Slavnosti a obřady vyznavačů Mithrových podobaly se ve značné míře křesťanským a vykonávaly na křesťany velký dojem. Kromě toho dne 25. prosince dosáhly vrcholu radostné, bujné slavnosti Saturnalia, konané ke cti Saturna, boha rolnictví. Proto církev, chtějící odvrátit pozornost svých věřících od těchto slavností, jež někdy dostávaly se do rozporu s křesťanskými představami mravními, stanovila, aby 25. prosince konala se památka narození Ježíšova.

Vánoce samy o sobě jsou svátky velmi staré. I neprimitivnější člověk s jakousi posvátnou úctou a oddaností zhlížel ke slunci, v němž viděl zdroj všeho života. Ve své dětské fantazii nepovažoval je za mrtvé tělo, ale za bytost živou, ba za Boha a utíval je modlitbou obětmi a slavnostmi. Zvláště v některých dobách, zejména v době slunovratu, se sluncem teskní člověk primitivní, když ubýválo hřejivosti a žáru jeho paprskům; tu zdálo se mu, že to sluníčko jeho bojuje s jakýmsi tajemnými silami nepřátelskými. . . . Ale pak se zaradovalo jeho srdce, když slunce zvířetilo nad mračny temnými nepřáteli a když zase radostněji počalo se smát na zemi, na člověka, na všecko!

Tak vznikly vánoce, svátky zimního slunovratu. Datum jejich určeno bylo na den 25. prosince, neboť staří hvězdáři nedovedli správně určit den zimního slunovratu, jenž — jak zjistili novější hvězdáři, opatření dokonalejšími přístroji — připadá ve skutečnosti již na den 22. prosince.

Svátky vánoční znali již staří Indové. V Babyloně oslavováno v nich ožiti Marduka, boha světla. O Římanech jsme se částečně zmínili již výše. Jen ještě připomínáme, že staří Římané u příležitosti těchto svátků přáli si vzájemně štěstí, navštěvovali se a dávali si dary, zvláště ovoce a datle; později místo toho nastoupila drobná mince. Tato štěstost měla jim připomínati štěstost nově zrozeného boha. V ty dny ustaly spory, tresty bývaly odkládány, mizely na čas i rozdíly stavu, neboť pán zhubsta v tento čas posluhoval svému vlastnímu otrokovi.

Také u starých Slovanů nalézáme vánoce, a jich oslavování. — Slavnost známého slunovratu slula jim "Kračin". Kračin souvisí se slovem krátký, znamená tedy slavnost, jež se koná v nejstarší den v roce. Velmi rozšířený název pro slunovrat zimní bylo také slovo "Koleda," jež vzniklo z latinského "Calendae," což značí první den v měsíci. Koleda platila i za bohyni. V Máchalově "Nákrese báje slovanického" dočítáme se, že Rusové měli v obyčejí voziti o vánočních Koljád, již představovala dívka, obléčená v bílou sukni. Bělorusové pak přistavují dvě koledy, bohatou a chudou, a vodí je od domu k domu. Před vchodem do jížby zahalují obě hustou příkrývkou a dávají hospodáři na vybranou. — Vyberou-li si bohatou, bude mít štěstí; naopak ale neštěstí.

Jak upravuje v "Církevních dějinách českých" kněz František Vaček, byl našim pohanským pra-

otecem slovanským počátek dne 25. prosince večerem štědrým. O něm přinášely se hojně oběti slunci, o něm otevřena byla ruka hospodářova vůči čeledi jeho. Dny následující poskytovaly příležitost k hostinám, návštěvám a ku projevům vzájemného blahobytu. Koleduje, obeházela mládež domy příbuzných, přála jim budoucí úrody hojné, opěvovala moce příznivého božstva (Slunce) a tak zvyšovala dojem radostné nálady vánoční.

Slované dle starodávneho a velmi rozšířeného zvyku měli v obyčejí sypati o vánočních obilí na lidi, čímž se mělo naznačiti, že se přeje bohatá úroda. Zároveň z toho probleskuje rolnický ráz vánoce. U různých větších slovanských a jiných národů evropských bývalo zvykem o vánočních zabíjeti vepř, tak že se některým učencům zdá, že tento zvyk si národové indoevropské přinesli ze své společné kočičky a že vepř býval symbolem slunce.

Časem ovšem k původním staroslovanským vánočním zvykům a obyčejům přistoupily různé obyčejí cizí a hlavně křesťanské. Ale původní obyčej staroslovanské trvaly ještě po staletí a nevytily zcela ani nyní.

Dle spisů ze století patnáctého mají Čechové tyto hlavní obyčejí vánoční:

- (1) Postili se až do východu první hvězdy.
- (2) Každý otec štědře obdálil svou rodinu; světnice byla osvětlena, dvěře domu zůstaly o štědrý večer otevřeny, aby každý mohl vejíti. Také dobytku dostalo se hojněji potraviny. Rovněž otevřeli hospodáři sáčky a peníze kladli na stůl, dávajíc chudým s úmyslem, aby bohatství a peníze jim byly údělem.
- (3) Posílali si navzájem štědrého večera, aby celý následující rok byl šťasten.
- (4) Kladli na dlouhý, velký stůl bílý chléb (vánočku) a podle něj, aby domácí sobě i chudým po vůli mohli ukrojiti, nebo, jak v některých krajích se věřilo, aby večer, bohově přijdouce, mohli jísti.
- (5) Pojídali ovoce více nežli jindy, krájeli ovoce, aby poznali osud roku budoucího a ovazovali stromy slámou, aby více nesly.
- (6) Na štědrý večer a v jeho okřájích chodili kněží s koledou, zpívajíc pohanskou píseň: "Důbe, stojíš prostřed dvora," a vykuřujíc kadidlem. I nechávali lidé odnésti uhlí, ale házel je do pece, aby štěstí jim neodešlo. Také čarovaly ženy tím uhlím, aby byly milovány od svých mužů i od jiných.
- (7) Kladli slámu na stoly a do kostelů, aby po celý následující rok neměli blech.

Vánočních zvyků a pověr někdy i velmi starých jest dosud mezi lidem zachováno mnoho.

VŠELICOS O VÁNOCÍCH

POZORU HODNO jest, že vánoce, tento svátek svátků velmi málo označuje v označení a jménem míst. Anglický list, který se nad tímto úkazem pozastavuje, konstatuje, že v celé Anglii jest jediná dědinka, která se jmenuje Christmas Commor v oxfordshirském hrabství. Lépe jest na tom svatý Mikuláš, tento předvánoční svátek, jehož jméno ku příkladu jen v Anglii nese třináct míst. Na celé zeměkouli jsou tři ostrovy, které nesou jméno "Vánoční ostrov". Všechny tři patří Anglii. Nejmenší "Vánoční ostrov," který jest velmi málo znám, leží poblíže proti mysu bretonskému. Důležitější je už druhý "Vánoční ostrov," který má 102 čtverečních kilometrů a 700 obyvatel. Leží v Indickém oceánu několik set kilometrů od jih od Javy. Tento ostrůvek který se z hloubky 2.000 metrů zvedá tarasovitě až do výše 350 metrů, jest pokryt hustým lesem a poskytuje bohatá ložiska fosforečného vápna a hlíny. Tisíce tam jejich se dováží do Anglie, aby tam zvýšily úrodnost půdy, žádají britické zemědělece však neví, že požehnaní plodící tyto látky na jeho polích jsou, byť ač jenom vzdáleným a horním spojením s vánoční. Největší a nejznámější však ze tří ostrovů vánočních jest v Tichém oceánu asi tak dva stupně na sever nad rovníkem a náleží ke skupině Fauningských ostrovů, které byly Angličany zabráný a na jednom z nich zřízena kabelová stanice. Tento ostrov má 607 kilometrů plochy a objeven byl roku 1777 proslulým Cookem. Přes to však, že je největší, nejdelší znám a má znamenitý přístav, jest téměř úplně neobdělán. Di-

voce rozeklané a rozryté pobřeží, neúrodný povrch, moře příliš hluboké, to vše vzdor vánočnímu jménu ostrova činí ho málo pohostinným.

Roku 1888 zabrali Angličané tento ostrov ve svůj majetek a založili tu osadu. Našli zemičku zalidněnou ptáky, kteří byli tak krotcí, že je ne nepohulo, aby uletěli. Holubi ku příkladu dali se chytiti jako motýli sítkou, ba i pouhou rukou. Jiný ostrov, který se sice nejmenej vánoční, nieměně Angličanům svým jménem Vánoce připomíná, jest ostrov Plum-pudding v jihoafrického pobřeží. Děkuje za své jméno zvláštěmu útvaru svých ska, které tam ční vzhůru s kameny, které vypadají jako hrozinky v koláci. Před pěti, šesti lety znělo to jméno ze všech úst, neboť se rozneslo, že tam byla odkryta diamantová pole. Nieměně kapská vláda odepřela povolení k hledání drahokamů a tak zůstane "puddingový ostrov" zachován svému původnímu obyvatelstvu — milionům ptaectva mořského.

Oč chuději postaráno o Vánoce v geografii, tím bohatěji jest doba vánoční v lidových příslovích a pověstech. V první řadě jsou vánoční svátky přibývajícího světla. Už o sv. Lucii — kterýž svátek připadá na 13. prosince, praví přísloví: "Lucie, noei upije." Od sv. Lucie k vánočním přibývá dne jen máličko.

Známe přísloví: "Na Nový rok, o slepičí krok: na tři krále, o ho-

dávají: "Světle vánoce, bohaté vianoce."

Tyroláci mají pak stejné přísloví jako v Čechách: Světle vánoce, plně stodoly, temné vánoce, prázdné stodoly, což také snad to jediné, co máme my Čechové s Tyroláky společného. Že vánoce jsou vůbec velmi častým pramenem přirovnání a přísloví, je velmi pochopitelné při jejich významu náboženském, který záhy byl promítnut i rázovitým duchem toho křesťanského národa, který si z vánoce vyrobil řadu pověr a přísloví, z nichž aspoň hlavní jsme tu uvedli.

SRBSKÉ VÁNOČNÍ ZVYKY.

Na štědrý den ráno z každé chalupy jdou do lesa pro dříví a "badňák", jenž musí býti silnější dubový neb hrubkový, aby vydal mnoho žáru. Badňák poráží se sekou, a sice na jedné straně a to východní, kde se pomaže medem a máslem, na druhé straně se pak jen utomí a ze země vyndá.

Dříve nežli však začnou badňák porážeti, obrátí se muži k východu, udělají kříž a řeknou: "Ej, buď Bůh a štědrý večer chvalený", na to udělají jeden nebo tři záseky, aby jej podsekli. Jestli se badňák po druhé ráme usekne, aberou ho, nýbrž hledají jiný. — Jestliže po třetí ráme se nepoddá — chytanou ho rukama, lomí ho, nikdy však sekery na něho neberou. Nesmějí ho zde nechat, jinak by je proklínal a chalupa, z

Nejlepší přátelé

dinnu dále. Sníl a mráz nemůže o vánočních škoditi, proto cheeme vždycky "bílé vánoce." Také říká se: "Světle vánoce — plně stodoly, tmavé vánoce — světlé stodoly."

Naproti tomu něčeho se tak nebojí lidská pověra, jako vánoce teploty a zelených. Ty, dle lidové víry znamenají pak dlouhou a tuhou, krutou zimu. Neboť: "Nenarzne-li před vánočními a o nich, pak mrzne dlouho po nich," což vyjadřuje jiné přísloví: "Teplé, zelené vánoce — studené, bílé velikonoce." Takové velikonoce přinášejí potom zimu a hlad. Toto přísloví má nesčetné obměny. — Ku příkladu: "O vánočních slunce — o velikonočních mlí." "Vánoce se sluníčkem — velikonoce a kamen." "Vánoce v jeteli, velikonoce v kamen." "Vánoce v jeteli, velikonoce ve sněhu." "Rojí-li se o vánočních komáři, o velikonočních se rojí sněhové vločky," praví přísloví francouzské. A Srbové varují: "Z teplých vánocí a u vánočků přtele — totiž nemá-li člověk na vlastní — se nemá člověk příliš radovati," a připojují k tomu: "Lepší vánoce s mrazem než s jižním větrem."

Také suché vánoce jsou velmi obávaný. To prý bývá "prázdný spýchar a sud," praví Němec. Je to, jak už řečeno, světlé vánoce platí jako předzvěst dobré úrody, požehnaného roku. "Jsou-li světlé vánoce — přijde velmi požehnaný rok," věří skoro vsude venkovský lid v krajinách vinařských a do-

Zdravé, šťastné děti
a dorostlí lidé nalézali se v těch domácnostech, kde
DRA. PETRA
HOBOKO
Je domácím lékem. Vylučuje nečistoty ze soustavy tělesné a tvoří novou, bohatou, červenou krev a buduje pevné kosti a svaly. Připraveno z čistých zdravých dávkách kořenek a bylin zvláště se hodí- cích pro děti a lidi slabé soustavy těla.
V užívání po více než sto let je časem zkoušeno a časem vyzkoušeno.
Ne jako jiné léky, nelze ho dostati v lékárnách, ale dodává se lidem přímo od jediných vyrobitelů a majitelů. Adresujte: 19-25
DR. PETER FAHRNEY & SONS CO. SO. HOVNE AVE. CHICAGO.

Ručnice, jež si přejete
na střelení do terče a malou zvěř
PAKLI jste nestrávil jedno odpádné střelením do ptáček z hlíny, nemůžete ani snad vědět, jaký je to velkolepý sport, rozbijeti tyto rychle pohybující se terče.
Nepřál byste si střelit o cenu s některým svým přítelem sportovníkem, každý se svojí oblíbenou brokovnicí, vzkriknout "při, prav se!", rychle namířiti, tak jako byste mířili na kroužící krepelku a slyšet rozhodčího zvolat "mrtve!!"
Zdali ano, navštivte tedy svého obchodníka a ten vám sdělí toho více o střelbě o cenu — "Sport je vášnivý!" Divejte se po červené kulice, známce to Remington UMC — sportovníku hlavního stanu.
THE REMINGTON ARMS UNION METALLIC CARTRIDGE CO. Inc.
Woolworth Bldg., New York City.

Sikmý cyprýšový cribbing - 4, 5 nebo 6 palců
My si upravujeme vlastní náš cyprýšový cribbing takovým způsobem, že, když jest hotov, je téměř plný palec tloušťky. Na prvním místě, tato 6", eis 1, cyprýšová fencovka jest přes jeden palec tloušťky. My z ní uběfeme jen tolik na jedné straně, aby se získal hladký povrch a aby ještě zůstalo prkno samo tlustým. Není divů, jež by se vyrovnalo cyprýši na cribbing. Je to jedno z nejtrvanlivějších a nejpevnějších a při tom nejlepších prken ku přiblížení, ježto se nerozštěpne.
Nechť jste s námi počítáte na materiál pro corncor, pakli jste v trhu pro něco tohoto druhu. Rozumíte, že my udáváme cenu s dodávkou na nejbližší vaši stanici.
C. HAFFER LUMBER COMPANY, Council Bluffs, Iowa

statní čekají již, aby chytili krev a dali jí na vánoce dobytku. Část krve odnese se na prkénku a hodí do ohně. Pak oparí prase, očistí, vyvrhne vnitřnosti, plíce uzavří a rozseká (jeden kousek ponechá ženě k čarování na Boží hod), posolí prase, dá do něho rozsekané plíce, oškabanou a zabitou slepicí, malý kousek soli, kdouli, kuře a v něm vrabee. Pak zašije mu břicho niti z konopí, aby vnitřek nevyšel a dá je na rožeň. Nit z něho neshovají mnozí jako záchranný lék.
Muži pletou šňůry z konopí, aby měli je k opánkům na celý týden, jelikož v čas vánoce nesmějí tak činiti k vůli zdraví a prospívání dobytka.
Ženy vaří fasole, kyselé zelí, ryby atd. hospodáři kávu, rakii (kofalku) a připravují víno.
Než muž o badňáku objeví se ve dvoře, vynesou ženy a děti z domu a ukryjí před ním stolec, košťata, konopí, větvena, jehly i kolíky a to proto: stolec, aby nedě-
bytek nebučel, košťata, aby nedě- lalo se domácím ječné zrna na očích, konopí, koše, aby se nerodila děvčata; větvena, aby lidi nepronásledovala kolika, jehly, aby ženám neobdaly klasy do očí.
Když muž přinese badňák do dvora, složí ho v dřevníku neb jinde, aby k němu nemohl dobytěk, aby ho nepošlapal, větve netralh neb nepřeskakoval. Někde, jakmile muž objeví se s badňákem ve dvoře, vyjde mu v ústretě hospodyně a dá mu koláček, jež on nejprve nabodne volovi na roh, pak ho sejmě, rozláme a dá volům sežrati. Po té sundá badňák, přeřízne na půl, sundá ještě asi tři náručí dřeva, aby měl na oheň, o statní dřevo nechá na vozu.
Jinde opět vstupujícímu muži vyjde hošík s koláčem naproti. — Koláč napichne volovi na roh. Muž pomodlí se k Bohu, rozlomí koláč, píl svůj sám a píl dá volům; jinde opět sní muž koláč s domácími.

Vzorky léků posílám ZDARMA trpícím
Dopisťte si ještě dnes o vzorky léků pro Váš případ. Poslu Vám je úplně zdarma, bez závazku k objednávání.
Trpíte-li zácpou, slabostí žaludku, nezáživností, špatným trávením, kyselostí žaludku, větry, bolením hlavy, bolením v zádech, bolestmi v kloubech, nepravdivými ledvin a játer, skúste M. VOTÝPKOVÉ THEOPHOLINE BYLINNÉ THĚ. Jest příjemné k pití a ten nejlepší přírodní lék jak pro dospělé, tak i pro staroušky a malické děti.
Cena velké krabice pouze \$1.00, menší krabice 50 centů.
Vzorky pošlu ochotně zdarma na požádání.
Trpíte-li Váš kašel, revmatismus, těžký dech, nervoznost, bolesti na prsou, katar, lncení v hlavě a v ústech, zastaralá nastuzenina, bolení hlavy a záď, zlatá žila, žaludeční obtíže, vyrazení, slabost a jiné nemoci, pište mi ihned a obdržíte odpověď, popis nemoci a seznam léků obratem poštu.
Trpíte-li na jakýkoliv případ zlaté žily, pošlu Vám zdarma na několik dní mé osvědčené troje léčení na zkoušku ZDARMA, abyste se mohli přesvědčiti, nežli léky koupíte.
SLABÉ, NEMOCNÉ ŽENY, MATIČKY A DÍVKY!
Mám pro Váš zvláštní domácí léčení pro jakýkoliv bolestný neb zastaralý případ ženských nemocí. Můžete se léčit pohodlně doma bez zdržování od práce, aniž by kdo cizí eo o tom věděl a které Váš může zachrániti od pobytu v nemocnici a od operace.
Moje domácí léčení jest ceny mírné, jen pár centů týdně a i ta nejchudší trpitelka si je může opatřiti.
Vyberte účinky našich dobrých léků jsou vsude chvalně známé a dosud jsme nezvyšili ceny, jako mnoho závodů jiných. Pište dnes!
Marie Votýpka,
Dept. 19. SOUTH BEND, IND.